

ACTORI RELEVANȚI ȘI INTERDEPENDENȚE ÎN SECURITATEA REGIONALĂ: RELAȚIA UE-TURCIA

*Romeo-Dacian BUHAI**

Relația UE-Turcia își găsește fundamentul în politica de extindere a UE, care reprezintă unul dintre cele mai importante instrumente de politică externă ale organizației. Integrarea unui actor relevant precum Turcia capătă astfel conotații importante la nivel regional, unul dintre câștigurile Turciei din această relație constituindu-l accesul la piața unică a UE. Deși începutul relației părea unul promițător, derularea ulterioară a acesteia este guvernată de nenumărate divergențe și tensiuni, rezultatul la care s-a ajuns până în prezent fiind elocvent: din 35 de capitole negociate pentru aderare, doar 16 au fost deschise, dintre acestea unul singur fiind închis provizoriu.

Articolul de față evidențiază relația dintre cei doi actori, efortul fiind îndreptat spre analiza procesului de aderare a Turciei la UE. Prin analiza critică a literaturii de specialitate, a declarațiilor și a documentelor oficiale consacrate subiectului, lucrarea realizează o imagine de ansamblu a procesului de aderare și prezintă unele idei privind avantajele pe care ambii actori le pot obține din această relație. Ulterior, sunt emise o serie de opinii privind evoluția relației UE-Turcia, concluzionând cu faptul că, în viitorul apropiat, nu ne putem aștepta la o integrare totală a Turciei în UE.

Cuvinte-cheie: *Uniunea Europeană; Turcia; parteneriatul UE-Turcia; politica de extindere a UE; actor regional de securitate.*

*** Maior Romeo-Dacian BUHAI este doctorand în domeniul Informații și Securitate națională în cadrul Școlii doctorale din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”, București. E-mail: dacianbuhai07@gmail.com**

Introducere

Începutul secolului al XXI-lea determină o schimbare de paradigmă a securității, sfera de cuprindere a acesteia fiind larg extinsă prin acceptarea caracterului multisectorial. De asemenea, evenimentele semnificative care s-au succedat de la sfârșitul Războiului Rece și până în prezent, trecerea de la bipolaritate la unipolaritate și tendința actuală spre multipolaritate au imprimat ample efecte la nivelul mediului de securitate internațional, determinând o creștere a complexității, fluidității și gradului de impredictibilitate a acestuia.

În acest context, marii actori cu pretenții globale și regionale au înțeles că pentru a-și atinge interesele și obiectivele strategice nu pot acționa izolat, singuri, parteneriatele constituind soluția optimă pentru atingerea scopurilor proprii. Cu toate acestea, dacă începutul de mileniu prezintă o tendință accentuată de realizare și dezvoltare a parteneriatelor, al doilea deceniu pare să o fi decelerat pe fondul tensiunilor generate de lupta din ce în ce mai aprigă pentru resurse și aspirațiile unor actori de a ocupa un rol mai important în sistemul relațiilor internaționale.

Confruntată cu schimbări semnificative la nivel regional, de la o stare relativ pașnică, care nu prevestea decât pace și prosperitate la sfârșitul Războiului Rece, la o stare de reală incertitudine, agresivitate și tendințe expansioniste în exteriorul granițelor sale, o criză a migrației care amenință păstrarea ordinii sociale și nu numai, în interiorul granițelor sale, completată de dezvoltarea amenințărilor transfrontaliere, Uniunea Europeană își adaptează în permanență strategiile și politicile de securitate, devine mult mai vocală, mai determinată și mai activă prin măsurile adoptate la nivelul sistemului relațiilor internaționale, constituindu-se în principalul promotor al comunicării și integrării regionale, un real exponent al stabilității și securității spațiului european, cu aspirații de actor de securitate la nivel global.

De cealaltă parte, Turcia, a doua putere militară în cadrul NATO, a evoluat mult în ultimele trei decenii, crescându-și substanțial puterea politică, militară și economică, fapt care a propulsat-o în ierarhia regională ca unul dintre actorii semnificativi. Constituind o punte între Occident și Orientul Mijlociu, Turcia secolului al XXI-lea pare că își înțelege rolul important pe care îl deține la nivel regional și își manifestă interesele atât în spațiul european, cât și în cel asiatic, ceea ce îi creionează un portret destul de controversat în peisajul securității internaționale. Acțiunile întreprinse la nivel regional în ultimul deceniu relevă o Turcie mai activă, mai ambițioasă, cu un statut de abil jucător în relațiile cu Vestul și Estul, fapt care denotă faptul că actorul regional are aspirații mai înalte în cadrul sistemului relațiilor internaționale decât în trecut.

Cu toate acestea, degradarea progresivă a situației interne generată de diminuarea opoziției, polarizarea din ce în ce mai mare a societății, acțiunile

repressive executate după eșuarea tentativei de lovitură de stat din 2016, adâncirea dezechilibrului puterilor în stat ca urmare a rezultatului referendumului din 2017, relevă o Turcie care alunecă, sub conducerea lui Erdogan, spre autoritarism, fiindu-i astfel afectată credibilitatea și legitimitatea în relațiile internaționale.

Devine, astfel, interesant să analizăm natura și evoluția relației dintre cei doi mari actori la nivel regional și în final să opinăm privind viitorul raporturilor de cooperare.

1. Coordonate ale cooperării UE-Turcia

Începută cu mai bine de jumătate de secol în urmă, în 1959, prin semnarea la 12 septembrie 1963, a *Acordului de instituire a unei asocieri între Comunitatea Economică Europeană și Turcia*, cu scopul „de a promova consolidarea continuă și echilibrată a relațiilor comerciale și economice între părți, ținând seama pe deplin de necesitatea de a asigura dezvoltarea accelerată a economiei Turciei, ridicarea nivelului de ocupare a forței de muncă și a condițiilor de viață ale poporului turc”¹, relația dintre cei doi actori este guvernată de suișuri și coborâșuri. Acestea sunt generate de tensiunile create de Turcia prin intervențiile militare pe teritoriul altor state, nerespectarea unor acorduri internaționale și deraierea spre autoritarism pe de o parte, iar, pe de altă parte, de atitudinea UE, care pare că indică o absență a intenției concrete de a integra Turcia. Dovadă stă și rezultatul la care s-a ajuns până în prezent: dintre cele 35 de capitole negociate pentru aderare au fost deschise doar 16, dintre acestea doar cel de „Știință și Cercetare” fiind provizoriu închis.

Confirmată ca stat candidat la aderarea la Uniune în cadrul Consiliului European de la Helsinki din 1999² și acceptată să înceapă negocierile pentru aderare în cadrul Consiliului de la Bruxelles din decembrie 2004, Turcia pare că este prinsă între două tendințe – pe de o parte, aderarea la UE și, de cealaltă parte, dificultățile de a pune în aplicare reformele necesare, fapt care o prezintă drept un partener dificil în relația cu UE.

Turcia ultimului deceniu este mult mai activă și mai determinată să ocupe un rol mai important ca pol de putere la nivel regional, acțiunile întreprinse generând nu de puține ori tensiuni în relația cu actorii importanți din vecinătate. Astfel, cu toate că integrarea europeană era privită la început de oficialii de la Ankara ca o „sumă totală a valorilor prezentului cum ar fi libertatea, justiția, bunul simț, moderația, pacea,

¹ ***, „Acord de instituire a unei asocieri între Comunitatea Economică Europeană și Turcia”, *EUR-Lex*, URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A21964A1229%2801%29>, accesat la 03.03.2021.

² ***, „Helsinki European Council 10 and 11 December 1999 Presidency Conclusions”, *European Parliament*, URL: https://www.europarl.europa.eu/summits/hel1_en.htm#a, accesat la 05.03.2021.

unitatea, securitatea, prosperitatea, toleranța, diversitatea culturală”³, disensiunile apărute în relația cu UE pe fondul nerespectării acordurilor internaționale, degradării tot mai mult a situației interne și politicii autoritare promovate de președintele Erdogan, provoacă reale obstacole în calea aderării.

Menținerea refuzului oficialilor de la Ankara de a recunoaște Republica Cipru și neacceptarea în mod repetat a aplicării Protocolului Adițional al Acordului de la Ankara în relațiile cu acest stat, precum și condiționarea aplicării protocolului mai sus amintit în schimbul ridicării embargoului impus Republicii Ciprului de Nord, stat nerecunoscut de comunitatea internațională⁴, generează încă de la începutul procesului de aderare tensiuni și îngrijorare în interiorul Uniunii, ducând la blocarea negocierilor în privința a opt capitole: „capitolul 1: libera circulație a mărfurilor, capitolul 3: dreptul de stabilire și libertatea de a presta servicii, capitolul 9: servicii financiare, capitolul 11: agricultură și dezvoltare rurală, capitolul 13: pescuit, capitolul 14: politica în domeniul transporturilor, capitolul 29: uniunea vamală și capitolul 30: relațiile externe”⁵.

În contextul transgubernalismului promovat de UE, care implică deținerea unui rol semnificativ de către statele membre în stabilirea poziției de negociere a Uniunii în cadrul relațiilor de cooperare, menținerea unor relații conflictuale între statul turc și membrii Uniunii s-a demonstrat de multe ori neproductivă aderării. În acest sens, este binecunoscută opoziția Franței privind integrarea Turciei, prin blocarea, în 2007, a capitolelor de negociere care se referă la politica regională, dispoziții financiare și instituționale, uniunea economică și monetară și politica agricolă comună.

De asemenea, nici relațiile cu Germania nu sunt mai puțin dificile în această zonă, acestea fiind umbrite în mare măsură de nerezolvarea problemei cipriote. Totodată, tensiunile dintre cei doi actori au evoluat, exemple elocvente fiind declarațiile conducerii de la Ankara din 2011, care îndemna populația turcă din Germania la integrare, dar nu la asimilare, intervenția brutală a poliției turce pentru reprimarea manifestațiilor antigubernamentale din piața Taksim, din iunie 2013, determinând blocarea de către Germania a deschiderii capitolului de negociere referitor la politica regională. Disensiunile au atins o cotă maximă în anul 2017, pe fondul deteriorării tot mai pregnante a statului de drept, a încălcării repetate a drepturilor omului, cenzurării tot mai mult a presei, interzicerii vizitării militarilor germani staționați în baze militare din Turcia și arestării pe motive politice a unor cetățeni germani.

³ Călin Felezeu, Radu Gabriel Safta, *Turcia contemporană între moștenirea kemalistă și Uniunea Europeană*, Editura CA Publishing, Cluj-Napoca, 2011, p. 154.

⁴ Călin Felezeu, Radu Gabriel Safta, *Turcia contemporană între moștenirea kemalistă și Uniunea Europeană*, Editura CA Publishing, Cluj-Napoca, 2011, p. 149.

⁵ ***, „2770th Council Meeting General Affairs And External Relations”, European Commission, Brussels, 11 decembrie 2006, URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/PRES_06_352, accesat la 07.03. 2021.

Totodată, disensiunile create de nerecunoașterea suveranității guvernului de la Nicosia și continuarea sprijinirii Republicii Turce a Ciprului de Nord au determinat, în 2009, blocarea unor alte capitole de negociere de către Cipru și continuă să reprezinte una dintre principalele piedici în derularea procesului de aderare. Mai mult, tensiunile dintre cele două state s-au intensificat în 2020 pe fondul violării repetate de către Turcia a apelor teritoriale cipriote în scopul exploatării resurselor energetice, răspunsul UE constând în primă fază într-un apel la dialog și rezolvarea pe cale diplomatică a divergențelor, urmat de impunerea de noi sancțiuni Turciei.

De la politica de *zero probleme cu vecinii* promovată de Abdullah Gul, s-a ajuns în prezent ca Turcia să fie un factor de instabilitate în zonă, relațiile cu aproape toți vecinii fiind guvernate de tensiuni. Relația dintre Atena și Ankara s-a înrăutățit în special după 28 februarie 2020, când Turcia a redeschis granițele cu Grecia pentru refugiați, generând o nouă criză și determinând statul elen să declare starea de urgență. De această dată, însă, reacția UE a fost una promptă, unitară, care demonstrează că 2015 a fost o lecție învățată pentru UE. Astfel, în conferința de presă susținută, președintele Comisiei Europene, Ursula von der Leyen, declara: „această frontieră nu este doar o frontieră greacă, ci este și o frontieră europeană. ... Am venit astăzi aici pentru a trimite Greciei o declarație foarte clară de solidaritate și sprijin european. Prioritatea noastră este să ne asigurăm că ordinea este menținută la frontiera externă a Greciei, care este, de asemenea, o frontieră europeană”.⁶ Tensiunile dintre cele două state cunosc noi valori din cauza violărilor repetate ale spațiului aerian și Zonei Economice Exclusive ale Greciei în vederea exploatării resurselor de gaz din Marea Mediterană. Descoperirea în ultimii ani a unor importante zăcăminte de gaz în estul Mării Mediterane a determinat escaladarea disensiunilor pe tema exploatării acestora între Ankara și Atena. Mai mult, Atenei i se alătură și Nicosia, împreună acuzând Turcia că le-a încălcat suveranitatea teritorială, implicit, și pe cea a UE. Amplificarea tensiunilor și creșterea numărului de incidente în zonă au determinat UE să răspundă adecvat Turciei. Răspunsul UE la provocările Turciei⁷ este unul mult mai prompt decât în trecut, cele mai importante măsuri luate vizând înghețarea conturilor tuturor persoanelor și entităților implicate în desfășurarea acțiunilor ilegale desfășurate în estul Mării Mediterane, suspendarea negocierilor făcând referire la Acordul global privind transportul aerian și anularea temporară a întrunirilor la nivel înalt UE-Turcia, precum și reducerea asistenței de preaderare acordate Turciei pentru anul 2020. Cu toate că cele două state au hotărât

⁶ ***, „EU-Turkey relations in light of the Syrian conflict and refugee crisis”, Parlamentul European, URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/649327/EPRS_BRI\(2020\)649327_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/649327/EPRS_BRI(2020)649327_EN.pdf), accesat la 15.03.2021.

⁷ ***, „Council decision concerning restrictive measures in view of Turkey's unauthorised drilling activities in the Eastern Mediterranean”, *EUR-Lex*, URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=CELEX:32019D1894> accesat la 15.03.2021.

reluarea discuțiilor pentru soluționarea diferendelor la sfârșitul lunii ianuarie 2021, conflictul, care dincolo de aspectul său economic vizează și stabilirea zonelor de influență în Marea Mediterană, este departe de a fi rezolvat.

În plus, transformarea conducerii Turciei, în special după decembrie 2013, dintr-un regim reformativ în unul autoritar, rezistent la democrație și regresul în domeniul reformelor determină implicații multiple asupra procesului de aderare. Edificator în acest sens, este punctul de inflexiune pe care îl ating relațiile UE-Turcia odată cu măsurile drastice adoptate de conducerea de la Ankara, după eșuarea tentativei de lovitură de stat din iulie 2016. Astfel, politica arestărilor, acțiunile de cenzură a presei și de limitare a libertății de exprimare a jurnaliștilor, precum și acțiunile de reprimare a participanților la lovitură de stat determină Parlamentul European să adopte, la 24 noiembrie 2016, o rezoluție prin care solicită înghețarea negocierilor cu Turcia.⁸ De evidențiat sunt și evoluțiile îngrijorătoare din Turcia privind statul de drept, respectarea drepturilor omului și corupția, propunerile de modificare a constituției, în special reintroducerea pedepsei cu moartea, generând reiterarea suspendării negocierilor de aderare prin adoptarea unei noi rezoluții în iulie 2017. În acest sens, raportorul european, Kati Piri, afirma: „Dacă Turcia va reintroduce pedeapsa cu moartea, dacă va intra în vigoare acest pachet constituțional, singura consecință reală va fi încetarea discuțiilor despre integrarea Turciei în UE. Asta nu înseamnă că trebuie să oprim toate formele de cooperare”.⁹

Experiența dobândită de UE în cadrul Parteneriatului Euro-Mediteraneeu și Politicii Europene de Vecinătate i-a asigurat dezvoltarea unei abile diplomații în relațiile cu partenerii. Chiar dacă uneori comportamentul UE față de derapajele Turciei pare unul tolerant, măsurile adoptate pentru readucerea statului turc pe o traiectorie liberală sunt substanțiale. Astfel, în februarie 2018, Parlamentul European emite o nouă rezoluție privind situația drepturilor omului în Turcia¹⁰, în care se cere în mod explicit Turciei ridicarea stării de urgență, instituită imediat după tentativa de lovitură de stat, respectarea drepturilor omului, exprimându-și îngrijorarea în legătură cu rapoartele privind relele tratamente și torturarea deținuților. De asemenea, alte paragrafe importante ale documentului vizează reiterarea poziției din noiembrie 2017, în care se cerea ca sprijinul financiar destinat pre-aderării să fie acordat în funcție de progresul înregistrat în domenii precum: drepturile

⁸ ***, *Rezoluția Parlamentului European din 24 noiembrie 2016 referitoare la relațiile UE-Turcia*, Parlamentul European, 2016, URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2016-0450_RO.html, accesat la 13.03.2021.

⁹ ***, *Potitici și orientări europene: Sinteza activităților UE 3-9 iulie 2017*, Camera Deputaților, Direcția pentru Uniunea Europeană, p. 5, URL: http://www.cdep.ro/afaceri_europene/afeur/2017/szs_2255.pdf, accesat la 14.03.2021.

¹⁰ ***, *European Parliament resolution of 8 February 2018 on the current human rights situation in Turkey*, European Parliament, URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0040_EN.html, accesat la 14.03.2021.

omului, democrație și statul de drept. În completare, Parlamentul European se arată îngrijorat de propunerile de modificare a constituției și a valorilor statului secular turc, de deteriorarea respectului pentru libertatea religioasă, inclusiv de adâncirea discriminării pe criterii etnice și religioase.

Schimbarea de politică externă pe care o promovează conducerea de la Ankara în ultimii ani are drept scop menținerea unei poziții care să-i asigure un echilibru în acest proces amplu de reconfigurare a centrelor de putere și, totodată, un loc mai important în ierarhia regională. În tot acest amalgam de situații conflictuale create în relațiile cu actori, precum SUA și Rusia, prin intervențiile în Libia și Siria, prin promovarea tot mai mult a unui discurs naționalist-xenofob și antieuropean, Turcia riscă să se izoleze mai mult și să piardă parteneri importanți. Un exemplu elocvent îl constituie lansarea, în mod unilateral, de către Turcia, în octombrie 2019, a operației militare pe teritoriul Siriei, cu scopul de a crea o zonă tampon în partea de nord a țării în care să poată fi repatriați refugiații sirieni din Turcia, act care ridică tensiunile UE-Turcia la un nivel fără precedent. Răspunsul nu întârzie să apară, la 24 octombrie, UE adoptând o nouă rezoluție¹¹ prin care solicită impunerea de sancțiuni Turciei. În completare, documentul prezintă acțiunea Turciei nu doar ca o încălcare a dreptului internațional, ci drept o amenințare la securitatea și stabilitatea regională, amintind numărul mare de victime și persoane strămutate. De asemenea, este evocat pericolul reorganizării și creșterii intensității grupărilor islamice, care pot fi completate cu deținuți ISIS, evadați din închisorile din Nordul Siriei.¹²

În acest context, al reorientării politicii externe trebuie înțeleasă și căutarea de noi parteneri puternici precum China și Rusia, interesele naționale ale Turciei fiind mult limitate de conflictele din vecinătate (Irak, Libia, Siria, Mediterana de Est). Un alt motiv îl constituie și sentimentul de abandon pe care Turcia îl resimte din partea statelor occidentale, neînțelegând că propriul comportament reprezintă una dintre cauzele principale ale atitudinii manifestate de Occident. Astfel, chiar dacă Turcia nu împărtășește viziunea Rusiei în probleme precum sprijinirea regimului Assad sau problema Crimeei, frontul comun făcut de comunitatea internațională în condamnarea Turciei în probleme precum intervenția din Siria, exploatările ilegale din Mediterana de Est și organizația FETO au determinat Turcia să gliseze spre încheierea unor relații în anumite domenii de interes comun cu Rusia. Exemple elocvente în acest sens sunt parteneriatul în cadrul procesului de la Astana și achiziționarea sistemelor de apărare antiaeriană S-400. Achiziția sistemului S-400

¹¹ ***, *European Parliament resolution of 24 October 2019 on the Turkish military operation in northeast Syria and its consequences*, European Parliament, URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2019-0049_EN.html accesat la 14.03.2021.

¹² ***, „MEPs call for sanctions against Turkey over military operation in Syria”, European Parliament, URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/ro/press-room/20191017IPR64569/meps-call-for-sanctions-against-turkey-over-military-operation-in-syria>, accesat la 15.03.2021.

a constituit subiectul unor ample dezbateri în cadrul NATO, creând tensiuni între SUA și Turcia, pe fondul incompatibilității cu sistemele NATO și posibilității deconspirării unor date secrete de ordin tehnic privind avioanele americane F-35.

Desigur, sursele tensiunilor nu se regăsesc doar de partea Ankarei, ci și a Uniunii Europene, a cărei abordare pare că vedește o lipsă a intenției reale de a integra Turcia. În acest sens, putem aminti tratamentul diferențiat aplicat Turciei pentru aderare prin stabilirea de standarde diferite, negocierile cuprinzând 35 de capitole care trebuie închise, față de doar 31 de capitole pentru celelalte țări din Europa Centrală și de Est.¹³

Totodată, trebuie precizat contextul în care se desfășoară procesul de aderare, marcat, după 2007, de numeroase provocări generate de criza economică, instabilitatea cursului monedei euro, intensificarea euroscepticismului determinat de criza refugiaților și nu numai, influențând negativ puterea normativă și de atracție a Uniunii. Prin urmare, politica de extindere a UE este trecută în plan secundar ca prioritate politică a multor state membre, determinând aducerea în discuție a capacității de integrare a unui stat cu tradiții și mentalități diferite, precum ale Turciei.

Acestor aspecte li se adaugă și discuțiile controversate pe tema apartenenței Turciei la spațiul european, având în vedere că mai mult de trei sferturi din teritoriul țării este parte a Asiei¹⁴, motiv susținut de către voci puternice ale elitei europene, precum Angela Merkel și Nicolas Sarkozy, și folosit deseori drept pretext suficient pentru prelungirea procesului de aderare. În completare, părerile privind forma de cooperare dintre cei doi actori sunt diferite. Pe de o parte, se formează din ce în ce mai des opinii care susțin părerea lui Nicolas Sarkozy conform căreia un tratat de asociere care să dezvolte relațiile în domeniile economic și cel al securității ar fi cel mai potrivit în relația cu Turcia. În sprijinul acestei opinii sunt aduse argumente care vizează modelul democrației turce, istoria, tradițiile și mentalitatea poporului musulman, care ar putea îngreuna realizarea proiectului european. De cealaltă parte, se poziționează state care susțin aderarea Turciei la Uniune, raționamentul acestora fiind susținut de poziția geostrategică a statului turc ca stat-tampon între Occident și lumea islamică, puterea militară considerabilă și capacitatea crescută de a gestiona provocările de securitate la nevoie, putând constitui un important factor de gestionare a migrației.¹⁵

¹³ Bogdan Mureșan, „Dinamica relațiilor UE-Turcia”, în *Microstudii IER*, nr. 33, Institutul European din România, București, 2016, p. 21, URL: http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/publicatii/Working_Paper_nr.33_Dinamica_relatiilor_UE-Turcia.pdf, accesat la 09.03.2021.

¹⁴ Șerban F. Cioculescu, Octavian Manea, Silviu Petre, *Fața întunecată a globalizării: războaie civile, state eșuate și radicalizare religioasă în lumea contemporană*, Editura RAO, București, 2016, p. 196.

¹⁵ Cristian Eremia, „Uniunea Europeană-Turcia, după 20 de ani de negocieri de aderare eșuate”, în *Monitorul Apărării și Securității*, 2019, URL: <https://monitorulapararii.ro/uniunea-europeana-turcia-dupa-20-de-ani-de-negocieri-de-aderare-esuate-1-23178>, accesat la 11.03.2021.

Cu toate acestea, în pofida tensiunilor iscate între cei doi actori, UE continuă să susțină integrarea Turciei din motive care țin de importanța pe care o reprezintă statul turc pentru dezvoltarea economiei UE, poziționarea strategică, piața mare de desfacere și potențialul său economic. Prin urmare, o serie de măsuri și inițiative sunt adoptate pentru motivarea și sprijinirea statului turc în procesul de aderare. Un astfel de act îl constituie adoptarea *parteneriatului de aderare revizuit în februarie 2008*, care oferă baza pentru o serie de instrumente politice/financiare destinate sprijinirii Turciei în pregătirile pentru aderare, constituie suportul pentru viitoarele reforme politice și un etalon în raport cu care se vor măsura progresele viitoare.¹⁶ Mai mult, eforturile întreprinse de Turcia pentru reluarea negocierilor pentru aderare prin participarea la misiuni¹⁷, precum EUFOR-ALTHEA, misiunea de poliție a UE în Bosnia-Herțegovina (EUPM), misiunea de menținere a statului de drept a UE în Kosovo (EULEX), participarea în cadrul Forței Europene de Jandarmerie cu o echipă de monitorizare și comunicare a operațiilor în Afganistan, sunt răsplătite prin adoptarea de comun acord, în mai 2012, a unui nou mecanism de dialog complementar denumit „Agenda Pozitivă”¹⁸. În acest sens, prin organizarea unor grupuri de lucru comune pentru fiecare capitol de negociere, se urmărește sprijinirea continuării reformelor la nivelul statului turc, pentru alinierea la normele cerute de UE, astfel încât în momentul deblocării negocierilor, acestea să se realizeze mult mai rapid.

În tot acest complex de tensiuni dintre cei doi actori, trebuie recunoscut și rolul deosebit pe care l-a jucat Turcia în gestionarea crizei europene a refugiaților din 2015, acesta rămânând și în prezent principalul atu al Turciei în relația de negociere cu UE. Măsurile¹⁹ luate în cadrul Summitului UE-Turcia, din 29 noiembrie 2015, precum și semnarea, la 18 martie 2016, a Acordului UE-Turcia privind migrația, ce are drept scop principal reducerea numărului de refugiați care ajung în Uniunea Europeană, reprezintă dovezi că poate exista o cooperare eficientă între cei doi actori. Astfel, acordul privind migrația a dus la scăderea considerabilă a numărului de refugiați care ajung pe teritoriul Uniunii Europene și la reducerea deceselor pe

¹⁶ ***, „Council Decision of 18 February 2008 on the principles, priorities and conditions contained in the Accession Partnership with the Republic of Turkey and repealing Decision 2006/35/EC”, *EUR-Lex*, URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:051:0004:0018:EN:PDF>, accesat la 10.03.2021.

¹⁷ ***, „Turkey’s International Security Initiatives and Contributions to NATO and EU Operations”, Republic of Turkey, Ministry of Foreign Affairs, URL: http://www.mfa.gov.tr/iv_-european-security-and-defence-identity_policy-_esdi_p_.en.mfa, accesat la 11.03.2021.

¹⁸ ***, „Positive EU-Turkey agenda launched in Ankara”, European Commission, URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_12_359, accesat la 12.03.2021.

¹⁹ ***, „Reuniunea șefilor de stat sau de guvern din UE cu Turcia, 29/11/2015”, Consiliul European, URL: <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2015/11/29/eu-turkey-meeting-statement/>, accesat la 13.03.2021.

mare în contextul acestei crize.²⁰

Continuarea derapajelor conducerii de la Ankara, deteriorarea situației interne, adâncirea dezechilibrului puterilor în stat, precum și regresul în domeniul reformelor reprezintă principalele argumente ale suspendării procesului de aderare a Turciei, concluziile Consiliului din 18 iunie 2019 fiind următoarele: „Consiliul ia act de faptul că Turcia se distanțează în continuare tot mai mult de Uniunea Europeană. Amintind concluziile sale din 26 iunie 2018, Consiliul constată că, prin urmare, negocierile de aderare cu Turcia au ajuns practic într-un punct mort, că nu mai poate fi luată în considerare deschiderea sau închiderea altor capitole și că nu se prevede continuarea lucrărilor în vederea modernizării uniunii vamale UE-Turcia.”²¹

Totodată, în plan economic se constată o scădere a performanțelor și parametrilor macroeconomici. Un prim motiv al acestui fapt îl constituie lipsa unei abordări sistematice a reformelor. Un alt motiv este reprezentat de faptul că degradarea democrației și imaginii Turciei la nivelul Uniunii au făcut ca statul să nu mai fie atractiv pentru investitorii străini. În timp ce UE caută să mențină cooperarea economico-comercială și Acordul privind migrația, Ankara amenință periodic cu suspendarea acestui acord susținând că UE a alocat doar fondurile destinate susținerii refugiaților, lăsând nerezolvată problema liberalizării vizelor, tensiunile dintre cei doi actori pe tema aderării crescând de la zi la zi.²²

Sfârșitul de an 2020 este unul tensionat, fiind cel mai bine reliefat de aspectele prezentate în cadrul Concluziilor Consiliului European din 10-11 decembrie 2020. În acest sens, documentul condamnă acțiunile provocatoare ale Turciei și intensificarea discursurilor împotriva UE, măsurile unilaterale ale Turciei în Varosha, subliniind totodată că UE rămâne interesată de realizarea unei relații de cooperare cu Turcia și va menține canalele de comunicare deschise: „oferta privind o agendă pozitivă UE-Turcia rămânând valabilă, dacă Turcia își va arăta disponibilitatea de a promova un parteneriat veritabil cu Uniunea și cu statele sale membre și de a soluționa diferendele prin dialog și în conformitate cu dreptul internațional.”²³

²⁰ ***, *Fourth Report on the Progress made in the implementation of the EU-Turkey Statement*, European Commission, 2016, URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:52016DC0792>, accesat la 13.03.2021.

²¹ ***, *Council conclusions on enlargement and stabilisation and association process*, Council of the EU, 18 June 2019, URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2019/06/18/council-conclusions-on-enlargement-and-stabilisation-and-association-process/>, accesat la 13.03.2021.

²² Cristian Eremia, „Uniunea Europeană-Turcia, după 20 de ani de negocieri de aderare eşuate”, în *Monitorul Apărării și Securității*, 2019, URL: <https://monitorulapararii.ro/uniunea-europeana-turcia-dupa-20-de-ani-de-negocieri-de-aderare-esuate-1-23178>, accesat la 11.03.2021.

²³ ***, *Concluzii – 10 și 11 decembrie 2020*, Consiliul European, URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-22-2020-INIT/ro/pdf>, accesat la 15.03.2021.

2. Implicații ale relației UE-Turcia la nivel regional

Tendințele din mediul internațional de securitate actual ne arată că, într-un orizont mediu de timp, consolidarea parteneriatelor dintre marii actori va reprezenta soluția optimă pentru reșezarea centrelor de putere și asigurarea securității și stabilității nu doar la nivel regional, ci chiar la nivel global. În acest context, relația UE-Turcia, fie că este una care se va bucura de un succes deplin și va duce în final la integrarea în cadrul Uniunii a statului turc, fie că va continua prin adâncirea tensiunilor care vor avea ca rezultat ruperea definitivă a negocierilor, are un rol major în asigurarea securității și stabilității la nivel regional.

Astfel, o întrebare interesantă la care ne propunem să răspundem este: Care ar putea fi avantajele pe care le-ar putea obține UE din această relație?

Ultimul deceniu prezintă o Uniune Europeană în ascensiune, cu precădere în ceea ce privește dezvoltarea economică. Odată cu întrebuințarea noilor tehnologii, consumul de resurse energetice și materii prime a crescut considerabil, în 2018, 58,2 %²⁴ din energia brută disponibilă în UE provenind din importuri, fapt care a adus în prim-plan o nouă prioritate pentru UE – asigurarea securității energetice. În acest sens, Turcia ar putea deține un rol esențial pentru asigurarea necesarului de resurse energetice al Uniunii, o importanță semnificativă constituind-o deținerea controlului accesului, prin strâmtoarele Bosfor și Dardanele, în cel mai important coridor de transport a materiilor prime și resurselor energetice pentru UE, care traversează Marea Neagră.

Prin urmare, poziționarea geografică a Turciei în apropierea a aproximativ trei sferturi²⁵ din resursele descoperite de petrol și gaze naturale ale lumii, completată de faptul că găzduiește pe teritoriul său gazoductul Trans Anatolian Pipeline, partea centrală a Coridorului Sudic de Gaze, o recomandă ca un important coridor de tranzit a resurselor energetice din Marea Caspică în Europa. Acest lucru constituie pentru UE o oportunitate importantă de a-și asigura necesarul de resurse energetice la un preț mai bun și de a-și diversifica sursele de import a gazelor, reducându-și dependența energetică de Rusia, care în 2013 furniza aproximativ o treime²⁶ din importul de gaze al Europei.

Deși constituie o preocupare mai veche a UE, reducerea dependenței energetice a UE față de Rusia a căpătat o importanță crescută în urma crizelor provocate de

²⁴ *** „Producția și importurile de energie”, *EUROSTAT*, 2020, URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Energy_production_and_imports/ro, accesat la 09.06.2021.

²⁵ Tamás Szigetvári, „EU-Turkey Relations: Changing Approaches”, în *Romanian Journal of European Affairs*, vol. 14, nr. 1, 2014, URL: http://rjea.ier.gov.ro/wp-content/uploads/articole/RJEA_2014_vol14_no1_art3.pdf, accesat la 15.03.2021.

²⁶ *** „Russian Gas Imports To Europe And Security Of Supply-Factsheet”, *Clingendael International Energy Programme*, 2013, URL: <https://www.clingendaelenergy.com/files.cfm?event=files.download&ui=9C1DEEC1-5254-00CF-FD03186604989704>, accesat la 09.06.2021.

sistarea aprovizionării cu gaze a Ucrainei de către Moscova, în timpul iernii, în anii 2006 și 2009, temeri privind repetarea unor astfel de situații fiind exprimate și pe fondul conflictului actual dintre Ucraina și Rusia, fapt care afectează considerabil UE și pune sub semnul întrebării calitatea de furnizor de încredere a Rusiei, cu atât mai mult cu cât energia este întrebuițată din ce în ce mai mult ca instrument pentru exercitarea presiunii de către actorul rus. Acest lucru este exprimat și în cadrul Strategiei Uniunii Energetice care urmărește consolidarea durabilității, a competitivității și a securității energetice prin abordarea a cinci linii de efort: „securitate energetică, solidaritate și încredere; realizarea unei piețe energetice europene pe deplin integrată; eficiență energetică în sprijinul moderării cererii; decarbonizarea economiei și cercetare, inovare și competitivitate.”²⁷

Totuși, chiar dacă eforturile UE pentru realizarea unei piețe integrate a energiei sunt consistente, până în prezent nu s-a reușit acest lucru, fapt ce relevă că doar o parte a statelor membre pot beneficia de resursele energetice transportate prin Coridorul Sudic de Gaze. Cu toate că Ankara și Atena au reluat discuțiile pe tema diferendelor privind exploatarea hidrocarburilor din Mediterana de Est, relația cu Cipru rămâne una tensionată. Așadar, o întrebare care încă își caută răspunsul este dacă aportul de independență energetică pe care l-ar putea aduce o eventuală integrare a Turciei, poate concura cu efectele produse în interiorul Uniunii de conflictele pe care Turcia le are cu parte din statele membre, UE exprimându-și în acest sens solidaritatea totală cu Atena și Nicosia în condamnarea acțiunilor ilegale ale Turciei din Marea Mediterană și problema cipriotă.²⁸

Un alt avantaj al integrării Turciei l-ar putea constitui creșterea forței militare a UE la nivel regional mai ales după plecarea Marii Britanii, în contextul unei dezvoltări tot mai accentuate a laturii de securitate și apărare. Turcia deține una dintre cele mai mari armate la nivel regional și reprezintă a doua forță militară în cadrul NATO, depășind Germania și Franța. Deși NATO rămâne garantul principal al securității europene, UE ar putea deveni astfel un jucător mai robust, mai capabil în asigurarea securității la nivel regional în complementaritate cu NATO, cu o putere de negociere mai mare în relațiile cu Orientul, cu o capacitate de descurajare a amenințărilor mai semnificativă și o sferă de influență proprie extinsă. De asemenea, în contextul unei Federații Ruse, care promovează o politică externă din ce în ce mai agresivă, în scopul refacerii sferei de influență deținute în trecut de Uniunea Sovietică, aportul Turciei, în postura de stat membru al UE, la realizarea unui

²⁷ ***, „A Framework Strategy for a Resilient Energy Union with a Forward-Looking Climate Change Policy”, EUR Lex, 2015, URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2015:80:FIN> accesat la 09.06.2021.

²⁸ ***, „Rezoluția Parlamentului European din 19 mai 2021 referitoare la Rapoartele Comisiei pe 2019 și 2020 privind Turcia”, Parlamentul European, 2021, URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2021-0243_RO.html, accesat la 09.06.2021.

echilibru de putere la nivel regional ar putea fi unul semnificativ, ceea ce ar permite UE o schimbare a modului de abordare a relațiilor cu Rusia. Turcia a dovedit de mai multe ori că deține o putere de negociere care să permită rezolvarea situațiilor conflictuale cu actori importanți la nivel regional, precum Rusia și chiar Israel, un exemplu elocvent constituindu-l modul de rezolvare a incidentului aviatic, soldat cu doborârea avionului rusesc SU-24. Dar, pentru ca acest lucru să devină realitate, este nevoie ca Turcia să înceteze politica externă promovată în prezent, care relevă o deraiere de la calea europeană spre Rusia și China, în special atunci când au aceleași interese, și provoacă confuzie și îngrijorare la nivelul UE, punând tot mai des în discuție calitatea de partener de încredere a Turciei. Dacă la început, puteam vorbi despre relații economice Turcia-Rusia reciproc avantajoase în domeniul comerțului, al turismului și investițiilor, ultimii ani relevă o creștere a dependenței²⁹ Turciei în relația economică cu Rusia, îndeosebi în sectorul energetic, fapt care o prezintă drept un factor de risc pentru Europa și poate explica într-o anumită măsură apropierea Ankarei de actorul rus. Mai mult, controversele determinate în interiorul NATO de achiziționarea sistemului de apărare antiaeriană S-400, precum și intenția NATO de a construi o conductă militară care să permită transportul combustibilului între Alexandroupolis și Mihail Kogălniceanu, pentru a aproviziona bazele aliate din Bulgaria și România, evitând astfel tranzitul prin strâmtoarea Bosfor controlat de Turcia, vin să consolideze tendința descrescătoare a credibilității Turciei în interiorul Alianței.

Totuși, Ankara prezintă o importanță deosebită atât pentru NATO, cât și pentru UE, prin poziționarea sa strategică la confluența dintre Balcani, Orientul Mijlociu și Asia centrală, reprezentând puntea de legătură și negociatorul dintre Occident și Orient, iar, în cazul revenirii pe traiectoria europeană, putând constitui un bastion împotriva Rusiei și Iranului. Din acest punct de vedere, Zbigniew Brzezinski surprinde aproape perfect rolul de pivot strategic al Turciei la nivel regional: „Turcia asigură stabilitate în regiunea Mării Negre, controlează accesul, din această direcție, în Mediterana, contrabalansează Rusia în Caucaz, încă mai oferă un antidot la fundamentalismul musulman și servește ca punct de sprijin sudic pentru NATO”.³⁰ Rolul său este augmentat de faptul că se află la granița amenințărilor care provoacă îngrijorări majore la nivelul UE precum terorismul, traficul de droguri și de arme, migrația, putând reprezenta la nevoie o bază de lansare a unor acțiuni preventive împotriva acestor tipuri de amenințări. În acest sens, un exemplu elocvent este constituit de rolul Turciei în reducerea numărului de migranți care ajung în Europa,

²⁹ Horia Ciurtin, „Un echilibru (economic) fragil: Turcia, Rusia și cealaltă hartă strategică”, *New Strategy Center*, 2017, p. 12, URL: <http://newstrategycenter.ro/wp-content/uploads/2016/04/2017-Iunie-%E2%80%93H.-Ciurtin-%E2%80%93-Turcia-Rusia-si-cealalta-harta-strategica.pdf>, accesat la 11.06.2021.

³⁰ Zbigniew Brzezinski, *Marea Tablă de Șah*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2000, p. 60.

precum și gestionarea unui număr de refugiați pe teritoriul său, care a ajuns în decembrie 2019 la 3.691.333³¹, în 2021, atingând cifra de 3.988.411³², contribuind decisiv la reducerea presiunii pe care ar exercita-o asupra UE un val de migrație de asemenea proporții.

Deși „cota relativă a UE în comerțul exterior al Turciei a scăzut (cota UE în exporturile turce a scăzut de la 50 % în 2018 la 48,5 % în 2019, iar, în ceea ce privește importurile, a scăzut de la 36,25 % la 34,2 %), pe fondul cazurilor tot mai numeroase de nerespectare de către Turcia a obligațiilor acesteia în temeiul uniunii vamale UE-Turcia”,³³ relațiile comerciale și cele de investiții ale Turciei își mențin importanța pe piața UE, statul turc reprezentând al cincilea³⁴ partener al UE, în timp ce UE reprezintă cea mai mare piață de export a Turciei. De asemenea, o dezvoltare a uniunii vamale ar aduce avantaje ambelor părți și ar permite crearea unui cadru normativ îmbunătățit al investițiilor, creșterea nivelului de ocupare a forței de muncă atât în UE, cât și în Turcia și ar menține Turcia în limitele cadrului normativ al UE.³⁵ Totuși, în prezent acest lucru este dificil de realizat din cauza acțiunilor întreprinse pentru blocarea unor state membre UE și nerespectării din ce în ce mai frecvent de către Turcia a obligațiilor care decurg din uniunea vamală. Un alt aspect de luat în considerare este faptul că în Turcia predomină populația tânără³⁶, aptă de muncă, care ar putea completa necesarul de forță de muncă necesar UE, fenomenul de îmbătrânire a populației din cadrul Uniunii fiind o realitate a prezentului.

Cu toate acestea, trebuie să recunoaștem că evoluțiile de pe parcursul ultimului an relevă un nou mod de abordare a Turciei în relațiile internaționale, aspirațiile la nivel regional depășindu-le pe cele din trecut. La nivelul comunității internaționale, Turcia este percepută ca un stat problematic, cu provocări interne care țin de nerespectarea drepturilor omului, afectarea statului de drept, limitarea libertății de exprimare, alături de o politică externă care se îndepărtează tot mai mult de valorile europene (gradul de aliniere a Turciei la PESC este de 14%³⁷) și acțiuni

³¹ Mirela Atanasiu, „Politica externă a Turciei-între Est și Vest”, în *Impact strategic*, nr. 3-4/2019, București, 2019, p. 105.

³² ***, Transnational Issues, *The World Factbook*, URL: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/turkey/#transnational-issues> accesat la 11.06.2021.

³³ ***, „Comunicare din 2020 privind politica de extindere a UE”, *EUR-Lex*, 2020, URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0660>, accesat la 11.06.2021.

³⁴ ***, „Relațiile UE-TURCIA: între cooperare și tensiuni”, Parlamentul European, URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/ro/headlines/world/20170426STO72401/relatiile-ue-turcia-intre-cooperare-si-tensiuni>, accesat la 16.03.2021.

³⁵ ***, „Raport referitor la Rapoartele Comisiei pe 2019 și 2020 privind Turcia”, Parlamentul European, 2021, URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2021-0153_RO.html, accesat la 13.06.2021.

³⁶ ***, „People and society”, *The World Factbook*, URL: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/turkey/#people-and-society>, accesat la 11.06.2021.

³⁷ ***, „Raport referitor la Rapoartele Comisiei pe 2019 și 2020 privind Turcia”, *op.cit.*

provocatoare la adresa unor state membre UE. În acest sens, relația UE-Turcia și o eventuală aderare la Uniune, ar însemna ca UE să preia toate aceste probleme, realizarea întregului proiect european fiind astfel pusă în pericol.

Mai mult, în interiorul UE există voci puternice, precum Germania și Franța, care ar prefera o relație UE-Turcia doar în instanța de cooperare economică și în securitate, considerând că Turcia nu este potrivită pentru a deveni membră cu drepturi depline a UE. În acest sens, potrivit unor sondaje de opinie, pe teritoriul celor două mari puteri europene se înregistrează „un ‘turc-scepticism’ funciar, doar 17% (Franța), respectiv 26% (Germania) din populație exprimându-se în favoarea aderării musulmanilor turci la construcția europeană.”³⁸ În plus, conservatorii germani sunt cei care au propus conceptul de parteneriat strategic UE-Turcia, care să înlocuiască aderarea cu o formă de cooperare doar în domeniile economic și de securitate³⁹, în timp ce Franța se opune integrării aducând în discuție capacitatea limitată a Uniunii Europene de a integra un stat atât de diferit ca model al democrației, tradiții și mentalitate.

Începutul anului 2021 prezintă o încercare din partea ambelor părți de normalizare a relațiilor. În acest sens, în cadrul discuțiilor referitoare la relația cu Turcia purtate în cadrul Consiliului Afaceri Externe, din 25 ianuarie 2021, este subliniată importanța consolidării dialogului și cooperării dintre UE și Turcia.⁴⁰ De cealaltă parte, președintele turc dorește normalizarea relațiilor cu UE și reluarea negocierilor: „Este prioritatea noastră să facem din 2021 un an de succes pentru relațiile dintre UE și Turcia. Putem să reușim aceasta dacă vom avea o viziune pe termen lung, departe de prejudecăți și neînțelegeri.”⁴¹

Concluzii

În concluzie, tensiunile manifestate în ultima vreme între cei doi actori, relevă că varianta integrării totale a Turciei în UE este neviabilă în viitorul apropiat. Problema cipriotă va rămâne un obstacol greu de abordat și soluționat, aceasta fiind dublată de opoziția statelor membre cu care Turcia continuă să mențină relații conflictuale.

³⁸ Bogdan Mureșan, „Dinamica relațiilor UE-TURCIA”, în *Microstudii IER*, nr. 33, Institutul European din România, București, 2016, p. 28, URL: http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/publicatii/Working_Paper_nr.33_Dinamica_relatiilor_UE-Turcia.pdf, accesat la 16.03.2021.

³⁹ Călin Felezeu, Radu Gabriel Safta, *Turcia contemporană între moștenirea kemalistă și Uniunea Europeană*, Editura CA Publishing, Cluj-Napoca, 2011, p. 150.

⁴⁰ ***, *Consiliul Afaceri Externe*, Consiliul European, URL: <https://www.consilium.europa.eu/ro/meetings/fac/2021/01/25/>, accesat la 15.03.2021.

⁴¹ ***, „Președintele turc Erdogan declară că vrea să „repună pe șine” relațiile Turciei cu Uniunea Europeană”, *Agerpres*, URL: <https://www.agerpres.ro/politica-externa/2021/01/12/presedintele-turc-erdogan-declara-ca-vrea-sa-repuna-pe-sine-relatiile-turciei-cu-uniunea-europeana--641666>, accesat la 15.03.2021.

Cea mai probabilă evoluție a relațiilor se îndreaptă spre continuarea dezvoltării relațiilor economice prin liberalizarea comerțului cu servicii și a schimbului de produse agricole, prin actualizarea Acordului de Uniune Vamală și prin permiterea accesului Turciei la piața unică. În ceea ce privește cooperarea din domeniul securității și apărării, Turcia își va menține sprijinul pentru UE în calitate de membru al NATO, efortul central fiind îndreptat spre consolidarea cooperării pentru combaterea terorismului, deși vor exista în continuare dificultăți de cooperare în celelalte domenii, create în special de nerezolvarea problemei cipriote.

În privința relațiilor politico-diplomatice, condiționați de evoluțiile din mediul de securitate internațional, cei doi actori vor menține un dialog deschis la nivel oficial și nu vor permite adâncirea tensiunilor până la un nivel care să nu permită în viitor reluarea relațiilor în anumite domenii pentru a-și îndeplini anumite obiective și interese strategice. UE va încerca să găsească noi soluții pentru un alt mod de abordare a Turciei care să o readucă pe traiectoria occidentală și să contracareze traiectoria de derivă a Turciei spre Rusia din ultima vreme. În același timp, Turcia, care începe să resimtă sancțiunile impuse de UE și SUA, este conștientă că accesul pe piața oferită de UE este esențial pentru a se relansa economic, în aceeași măsură în care sunt și fondurile oferite de UE pentru gestionarea situațiilor refugiaților din cadrul acordului privind migrația.

Cu toate acestea, viitorul relațiilor rămâne unul dificil de previzionat, UE fiind mai determinată ca oricând să-și urmărească obiectivele stabilite prin Strategia Globală de Politică Externă și de Securitate, în timp ce Turcia creează incertitudine și provoacă reale îngrijorări la nivelul comunității internaționale prin noua politică externă promovată și deraierea tot mai mare spre autoritarism.

BIBLIOGRAFIE:

1. ATANASIU, Mirela „Politica externă a Turciei-între Est și Vest”, în *Impact strategic*, nr. 3-4/2019, București, 2019.
2. BRZEZINSKI, Zbigniew, *Marea Tablă de Șah*, Editura Univers Enciclopedic, București, 2000.
3. CIOCULESCU, Șerban F.; MANEA, Octavian; PETRE, Silviu, *Fața întunecată a globalizării: războaie civile, state eșuate și radicalizare religioasă în lumea contemporană*, Editura RAO, București, 2016.
4. FELEZEU, Călin; SAFTA, Radu Gabriel, *Turcia contemporană între moștenirea kemalistă și Uniunea Europeană*, Editura CA Publishing, Cluj-Napoca, 2011.
5. MUREȘAN, Bogdan, „Dinamica relațiilor UE-TURCIA”, în *Microstudii IER*, nr. 33, Institutul European din România, București, 2016, URL: http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/publicatii/Working_Paper_nr.33_Dinamica_relatiilor_UE-Turcia.pdf

6. EREMIA, Cristian, „Uniunea Europeană-Turcia, după 20 de ani de negocieri de aderare eșuate”, în *Monitorul Apărării și Securității*, 2019, URL: <https://monitorulapararii.ro/uniunea-europeana-turcia-dupa-20-de-ani-de-negocieri-de-aderare-esuate-1-23178>

7. SZIGETVÁRI, Tamás, „EU-Turkey Relations: Changing Approaches”, în *Romanian Journal of European Affairs*, vol. 14, nr. 1, 2014, URL: http://rjea.ier.gov.ro/wp-content/uploads/articole/RJEA_2014_vol14_no1_art3.pdf

8. ***, „Președintele turc Erdogan declară că vrea să „repună pe șine” relațiile Turciei cu Uniunea Europeană”, *Agerpres*, URL: <https://www.agerpres.ro/politica-externa/2021/01/12/presedintele-turc-erdogan-declara-ca-vrea-sa-repuna-pe-sine-relatiile-turciei-cu-uniunea-europeana--641666>

9. ***, *Potitici și orientări europene: Sinteza activităților UE 3-9 iulie 2017*, Camera Deputaților, Direcția pentru Uniunea Europeană, URL: http://www.cdep.ro/afaceri_europene/afeur/2017/szs_2255.pdf

10. ***, *Consiliul Afaceri Externe*, Consiliul European, URL: <https://www.consilium.europa.eu/ro/meetings/fac/2021/01/25/>

11. ***, *Concluziile Consiliului privind extinderea și procesul de stabilizare și de asociere*, Consiliul European, URL: <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2019/06/18/council-conclusions-on-enlargement-and-stabilisation-and-association-process/>

12. ***, *Concluzii – 10 și 11 decembrie 2020*, Consiliul European, URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-22-2020-INIT/ro/pdf>

13. ***, *Declarația UE-Turcia, 18 martie 2016*, Consiliul European, URL: <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/>

14. ***, „Reuniunea șefilor de stat sau de guvern din UE cu Turcia, 29/11/2015”, Consiliul European, URL: <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2015/11/29/eu-turkey-meeting-statement/>

15. ***, „Acord de instituire a unei asocieri între Comunitatea Economică Europeană și Turcia”, *EUR-Lex*, URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX%3A21964A1229%2801%29>

16. ***, „Council decision concerning restrictive measures in view of Turkey’s unauthorised drilling activities in the Eastern Mediterranean”, *EUR-Lex*, URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/GA/TXT/?uri=CELEX:32019D1894>

17. ***, „Council Decision of 18 February 2008 on the principles, priorities and conditions contained in the Accession Partnership with the Republic of Turkey and repealing Decision 2006/35/EC”, *EUR-Lex*, URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:051:0004:0018:EN:PDF>

18. ***, „2770th Council Meeting General Affairs And External Relations”, European Commission, Brussels, 11 decembrie 2006, URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/PRES_06_352

19. ***, *Fourth Report on the Progress made in the implementation of the EU-Turkey Statement*, 2016, European Commission, URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:52016DC0792>
20. ***, „Positive EU-Turkey agenda launched in Ankara”, European Commission, URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_12_359
21. ***, *Turkey 2016 Report*, European Commission, URL: [20161109_report_turkey.pdf](https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_12_359)
22. ***, *European Parliament resolution of 8 February 2018 on the current human rights situation in Turkey*, European Parliament, URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2018-0040_EN.html
23. ***, *European Parliament resolution of 24 October 2019 on the Turkish military operation in northeast Syria and its consequences*, European Parliament, URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2019-0049_EN.html
24. ***, „Helsinki European Council 10 and 11 December 1999 Presidency Conclusions”, European Parliament, URL: https://www.europarl.europa.eu/summits/hell_en.htm#a
25. ***, „MEPs call for sanctions against Turkey over military operation in Syria”, European Parliament, URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/ro/press-room/20191017IPR64569/meps-call-for-sanctions-against-turkey-over-military-operation-in-syria>
26. ***, „EU-Turkey relations in light of the Syrian conflict and refugee crisis”, Parlamentul European, URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/649327/EPRS_BRI\(2020\)649327_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/649327/EPRS_BRI(2020)649327_EN.pdf)
27. ***, „People and society”, *The World Factbook*, URL: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/turkey/#people-and-society>
28. ***, Raport referitor la Rapoartele Comisiei pe 2019 și 2020 privind Turcia, Parlamentul European, 2021, URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2021-0153_RO.html
29. ***, *Rezoluția Parlamentului European din 24 noiembrie 2016 referitoare la relațiile UE-Turcia*, 2016, Parlamentul European, URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2016-0450_RO.html
30. ***, „Relațiile UE-TURCIA: între cooperare și tensiuni”, Parlamentul European, URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/ro/headlines/world/20170426STO72401/relatiile-ue-turcia-intre-cooperare-si-tensiuni>
31. ***, „Russian Gas Imports To Europe And Security Of Supply-Factsheet”, *Clingendael International Energy Programme*, 2013, URL: <https://www.clingendaelenergy.com/files.cfm?event=files.download&ui=9C1DEEC1-5254-00CF-FD03186604989704>

32. ***, „Transnational Issues”, *The World Factbook*, URL: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/turkey/#transnational-issues>
33. ***, „Turkey’s International Security Initiatives and Contributions to NATO and EU Operations”, Ministry of Foreign Affairs, Republic of Turkey, URL: http://www.mfa.gov.tr/iv_-european-security-and-defence-identity_policy-_esdi_p_.en.mfa